

مجموعه مقالات ستاد طرح تدوین نظام ترویج

سازمانها و نهادهای دست اندرکار توسعه روستایی

عملکرد شرکتهای تعاونی و نهاد بهزیستی در مناطق روستایی

• قسمت هفتم و پایانی

اشاره

“سازمانها و نهادهای دست اندرکار توسعه روستایی” عنوان یکی از پروژه‌های مطالعاتی ستاد طرح تدوین نظام ترویج کشاورزی در ایران می‌باشد که در طی آن به بررسی نقش و عملکرد سازمانها و نهادهای ذی‌مدخل در روند توسعه و عمران روستایی پرداخته شده است.

با بهره‌گیری از گزارش نهایی این پروژه مطالعاتی، مجموعه مقالاتی در شماره‌های قبلی ماهنامه جهاد به چاپ رسید که در هریک از آنها به بررسی نقش و عملکرد نهادهای مرتبط با عمران روستایی پرداخته شد. در این شماره عملکرد شرکتهای تعاونی و نهاد “بهزیستی” در مناطق روستایی مورد بررسی واقع شده است.

لازم به ذکر است که مسئولیت تهیه و تدوین این گزارش مطالعاتی - که در سال ۱۳۷۱ انجام شد - بر عهده آقای دکتر مصطفی ازکیا عضو هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران بوده است. ضمناً مقاله ذیل توسط آقای مهندس محمدهادی امیرانی تلخیص و به رشته تحریر درآمده است.

بخش اول: شرکتهای تعاونی روستایی

مروری بر شکل‌گیری شرکتهای تعاونی روستایی

آشنایی جامعه ایران با تعاونها به اواخر قرن قبل و اوایل قرن حاضر هجری بازمی‌گردد. با توجه به تحولاتی که در این دوران در سطح منطقه و ایران به وقوع پیوست و باعث توسعه ارتباط بین جامعه ایران و اروپا

شد، آشنایی با پدیده‌های اروپایی و دنیای خارج از کشور در میان افراد جامعه روبه گسترش گذارد.

آشنایی با تعاونیهای جدید، به عنوان نهادی مردمی، رسمی و دارای شخصیت حقوقی، اگر چه مانند دیگر نهادهای جدید از قبیل بانکها، مدارس جدید و ... از سوی مردم و دولتمردان مورد استقبال گسترده قرار نگرفت، ولی در میان گروههایی از مسئولان مملکتی و اقشاری از مردم (بویژه نخبگان) با

توجه و عنایت خاصی روبه رو گردید. این آشنایی و توجه تا قبل از سال ۱۳۱۴ هجری شمسی هیچ‌گونه نمود عینی نداشت. در این زمان نخستین شرکت تعاونی در منطقه داوآباد گرمسار تشکیل شد. قابل ذکر است که در سال ۱۳۱۲ “بانک فلاحتی و صنعتی” به منظور فراهم آوردن تسهیلات اخذ وامهای کوچک کشاورزی و توسعه فعالیتهای کشاورزی تأسیس شد، اما تشکیل این بانک به دلایل مختلف نتوانست منابع مالی مورد نیاز

کشاورزان و روستاییان را به نحو مناسب و مطلوب مرتفع نماید.

در دوران جنگ جهانی دوم به علت نابسامانی اوضاع کلی کشور و وارد آمدن فشارهای اقتصادی بر توده مردم، بانک فلاحتی راه دیگری را برای کمک به کشاورزان برگزید و در این راستا اقدام به تشکیل "صندوقهای تعاون روستایی" نمود که منظور از آن جمع‌آوری سرمایه‌های کوچک و تأمین سرمایه‌های بیشتر جهت کمک به کشاورزان بوده است. تا اواخر سال ۱۳۳۶ تعداد ۱۰۳ صندوق تعاون روستایی در مراکز و برخی از شهرستانها جهت پرداخت وامهای ضروری به کشاورزان تشکیل شد. از سال ۱۳۳۶ به بعد، بانک کشاورزی وقت دست به اقدامهای وسیعتری در زمینه امور تعاونی روستاها زد. این اقدامها عبارت از اعزام کارمندان و کارشناسان خود به روستاها و تشویق کشاورزان و روستاییان به تشکیل شرکتهای تعاونی روستایی بود.

در راستای همین اقدامها، اولین شرکت تعاونی روستایی با عضویت ۲۵۷ نفر و سرمایه ۱۲۴۰ ریال در منطقه دماوند تشکیل شد. هدف این شرکت، علاوه بر انجام عملیات اعتباری، تأمین لوازم و وسایل ضروری کشاورزی (از طریق تأسیس فروشگاه مصرف تعاونی) بوده است. پس از این اقدام، به تدریج در سایر روستاهای ایران شرکتهای تعاونی مشابهی تشکیل و شروع به کار نمودند. به نحوی که تا سال ۱۳۴۰، مجموعاً تعداد ۹۲۵ شرکت تعاونی روستایی در کشور تشکیل شد که اکثر آنها در عرصه‌های اعتباری و برخی دیگر نیز در زمینه‌های "خدمات رسانی" و بازرگانی (البته به طور محدود) فعالیت می‌کردند.

تغییر استراتژی و سیاست حکومت در اوایل دهه ۱۳۴۰ شمسی و ایجاد پاره‌ای تغییرات در ساختار داخلی حکومت و روابط بین‌المللی آن، با تدوین و اجرای برنامه‌های

متنوعی در شئون مختلف زندگی اقتصادی، اجتماعی جامعه در ابتدای دهه ظاهر شد که اجرای برنامه اصلاحات ارضی از آن جمله است. اجرای برنامه اصلاحات ارضی در دهه ۱۳۴۰ تأثیر مستقیم بر رشد کمی و گسترش تعاونها داشته است. در تبصره ماده ۱۶ قانون اصلاحات ارضی، عنوان شده بود که عضویت کشاورزانی که صاحب زمین و نسق زراعی شده‌اند در شرکتهای تعاونی روستایی ضروری است و این اولین ماده قانونی بود که تعاونها را از اصول خود دور می‌نمود. زیرا آزادی عضویت یکی از اصول شناخته شده تعاون است و به این ترتیب شرکتهای تعاون روستایی با عضویت اجباری روستاییان با آهنگ سربمی تشکیل شدند. تشکیل شرکتهای تعاون روستایی آن چنان سریع بود که برای ارشاد و راهنمایی این گونه شرکتهای فکر ایجاد سازمان مستقلى به وجود آمد. بر اساس این فکر در سال ۱۳۴۲ سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران به صورت شرکت سهامی، رسماً تأسیس و موظف شد موجبات پیشرفت و گسترش تعاون و توسعه عملیات اقتصادی و اجتماعی در سطح روستاها را به عهده گیرد.

به موجب ماده ۱۳ اساسنامه قانونی، هدف از تأسیس این سازمان به تبعیت از برنامه‌های وزارت کشاورزی، تأمین عوامل پیشرفت و گسترش و تقویت تعاون و توسعه عملیات اقتصادی و بازاریابی، بازرگانی و خدمات تعاونی در روستاها بود. با تأسیس سازمان مرکزی تعاون و با توجه به وظایفی که بر عهده آن محول شده بود، کار تشکیل شرکتهای تعاونی روستایی در روستاها توسعه یافت، به نحوی که در سال ۱۳۵۱ تعداد آنها به ۸۳۶۱ شرکت تعاونی روستایی بالغ شد. اما چون در تشکیل این شرکتها فقط کمیت مورد توجه بود، لذا نتوانستند در جهت رفع مشکلات روستاییان مفید واقع شوند، لذا در سال ۱۳۵۲ تصمیم گرفته شد شرکتهای

تعاونی روستایی کوچک در یکدیگر ادغام شوند و در اجرای این برنامه تعداد شرکتهای روستایی از ۸۳۶۱ شرکت به ۲۶۱۷ شرکت تقلیل پیدا کرد که حدود ۲۵۰ هزار نفر روستایی در آنها عضویت داشتند.

تشکیل و گسترش شرکتهای مذکور تا زمان انقلاب ادامه داشت، شرایط خاص جامعه در این زمان روند توسعه آنها را به دلایل خاص اجتماعی با کندی مواجه کرد. به طوری که تا پایان سال ۱۳۶۴ (از ۱۳۵۲ به بعد) تعداد شرکتهای از ۲۶۱۷ شرکت به ۳۱۰۴ شرکت افزایش یافت که در مجموع ۴ میلیون نفر کشاورز از ۵۶ هزار روستا را تحت پوشش داشت.

با توجه به اینکه علت و انگیزه تشکیل شرکتهای تعاون روستایی از آغاز، تحت تأثیر شرایط کلی اجتماعی - اقتصادی حاکم بر جامعه بوده و همین مؤلفه‌ها محتوای شرکتهای را تحت‌الشعاع قرار داده‌اند و به نوعی سبب کاهش کارایی لازم آنها شده‌اند، لذا با در نظر داشتن مجموعه این عوامل، این شرکتهای فعالیتها و عملکردهایی ناقص و ناکافی در سطح روستاها داشته‌اند. گزارش حاضر مروری بر چگونگی فعالیتهای مختلف این شرکت و همچنین مطرح کردن مسائل و دشواریهای موجود سازمان مذکور دارد. (۱۰، ۶)

موضوع و حدود عملیات شرکتهای تعاونی روستایی

اساسنامه شرکتهای تعاون روستایی وظایف و حدود عملیات این شرکتهای را به شرح زیر معین نموده است:

- باز کردن حسابهای سپرده و پس‌انداز برای اعضای شرکت و یا غیراعضا در حوزه فعالیت شرکت به نمایندگی بانک تعاون کشاورزی ایران

- خرید و تهیه مواد و وسایل مورد احتیاج مصرف شخصی و خانوادگی یا حرفه‌ای اعضا، همچنین تهیه وسایل و علوفه دامها و

خوراک طیور و وسایل دیگری از این قبیل
- انجام عملیات جمع‌آوری، نگهداری،
تبدیل، طبقه‌بندی و بسته‌بندی، حمل و نقل و
یا فروش محصول اعضا

- انجام خدمات به منظور بهبود امور حرفه‌ای
و یا زندگی اعضا مانند تهیه ماشین‌آلات
کشاورزی و استفاده مشترک از آنها، تهیه
وسایل حمل و نقل برای استفاده اعضا، تهیه
مسکن، تأمین و توزیع آب مشروب و آب
برای مصارف زراعی اعضا با رعایت قانون ملی
شدن منابع آب، پیش‌بینی مسائل بهداشتی و
بهداری و آموزش به منظور استفاده جمعی و
مشترک، توزیع نیروی برق، ایجاد شبکه تلفن،
تلقیح مصنوعی دامها و مبارزه با امراض و
آفات نباتی و حیوانی

- بهره‌برداری جمعی و مشترک از اراضی
ملکی یا استیجاری

- تأسیس اعتبارات و وام‌های مورد نیاز اعضا
شرکت می‌تواند با تصویب مجمع
عمومی عادی، با توجه به قانون شرکتهای
تعاونی، عضویت شرکتهای و اتحادیه‌های
تعاونی دیگر را بپذیرد و یا در سایر انواع
شرکتهای برای مشارکت، سرمایه‌گذاری نماید.

شرکت می‌تواند مراجعات و نمایندگی
شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی یا بانکها،
سازمانها و مؤسسات و شرکتهای دولتی را
برای عملیات و خدماتی که مورد نیاز آنها یا
شرکت باشد بپذیرد و یا برای انجام مقاصد
شرکت، تشکیل نمایندگی بدهد.

فعالیت‌های آموزشی در تعاونی‌های روستایی

به طور کلی هدف از تشکیل شرکتهای
تعاونی، ایجاد واحدهایی است با همکاری و
تشریک مساعی افراد برای رفع حوایج بر
مبنای اصولی که بهره‌برداری از افراد را طرد و
نیازهای اقتصادی را با ارزشهای اخلاقی و
معنوی همراه می‌نماید و در نظامی بر مبنای
فضیلت، نیازهای مشترک افراد را برطرف
می‌سازد. در این نظام اجتماعی و اقتصادی که
کلیه فعالیتها به صورت جمعی و با تشریک

تحول فکری و دگرگونی افکار و عقاید افراد
می‌شود، نمی‌توان به نتایج مطلوب در
شرکتهای تعاونی دست یافت. لذا می‌توان
نتیجه گرفت که به منظور رسیدن به یک نظام
واقعی تعاون و اخذ نتایج مطلوب از کار
تعاونیها باید به عنصر ذاتی تعاون یعنی
آموزش و نظارت بر کار و فعالیت شبکه
تعاونیهای روستایی توجه داشت و
برنامه‌هایی را جهت آموزش مفاهیم و اصول
تعاون و مسائل اداری و مالی تعاونیها به
مدیران شرکت و فروشندهگان و کادر تعاونیهای
روستایی تنظیم و اجرا نمود. به خصوص در
سالهای اخیر با اولویتی که برای اجرای
برنامه‌های آموزشی قائل شده‌اند، اقدام به تهیه
و اجرای طرحهای آموزش تعاونی شده است
که با اجرای آن در آینده نزدیک مدیران و
کارمندان شبکه تعاونیهای روستایی که از بین
روستاییان انتخاب می‌شوند قادر خواهند بود
اداره امور تعاونی مربوط به خود را کلاً بر
عهده گیرند و به این ترتیب به تدریج خواهند
توانست استقلال تعاونیهای خود را از نظر
مدیریت عملی سازند. در اینجا فعالیت‌های
آموزشی تعاونیها را از دو جنبه بررسی
می‌کنیم:

۱- آموزش کارکنان سازمان مرکزی تعاون
روستایی که مسئولیت هدایت و نظارت
تعاونیهای روستایی را بر عهده دارند.

۲- آموزش روستاییان که مسئولیت اداره
تعاونیهای خود را باید بر عهده بگیرند.

آموزش کارکنان

کلیه کارکنان سازمان مرکزی تعاون
روستایی اعم از مأموران کادر صحرائی که
مسئولیت هدایت و نظارت بر عملیات
شرکتهای تعاونی روستایی را بر عهده دارند و
کارکنان کادر دفتری که در واحدهای مختلف
این سازمان در مراکز استانها و شهرستانها
مشغول انجام وظیفه می‌باشند، پیش از شروع
به کار یک دوره آموزش قبل از خدمت را بر
حسب نوع وظیفه می‌گذرانند. این افراد علاوه

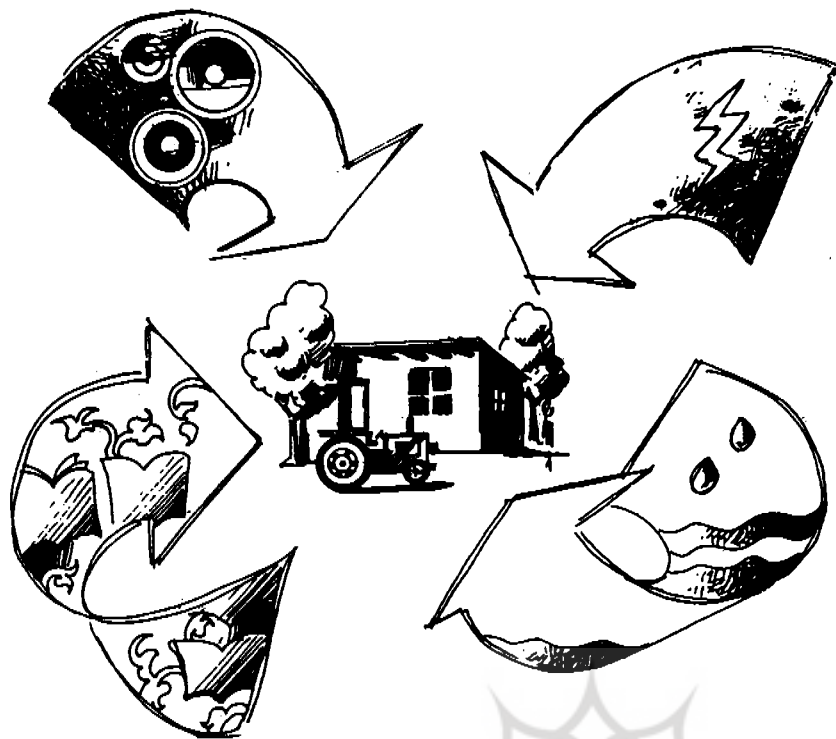
بدون توجه به مبانی و اصول بنیادی فعالیت‌های تعاونی که موجب تحول فکری و دگرگونی افکار و عقاید افراد را فراهم می‌سازد، نمی‌توان به نتایج مطلوبی از رهگذر تشکیل شرکتهای تعاونی دست یافت.

به منظور رسیدن به یک نظام واقعی تعاون و اخذ نتایج مطلوب از تعاونیها، باید به عنصر ذاتی تعاون یعنی آموزش و نظارت توجه داشت.

در ایران همواره طیف وسیعی از خدمات مختلف اجتماعی توسط خانواده‌ها، افراد نیکوکار و نهادهای اجتماعی، طی قرون متمادی رواج داشته است.

مساعی افراد صورت می‌گیرد، چون به آزادی
افراد احترام گذاشته می‌شود، لذا موجب نمو
و باروری استعداد‌های افراد می‌شود.

استقرار چنین نظامی جز با تشکیل و
توسعه شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی به وسیله
افرادی که احساس احتیاج و مسئولیت نمایند،
امکان پذیر نیست. بنابراین مسئله درک مفاهیم
تعاون و آموزش افراد و طبقات جامعه در
مسائل اقتصادی و فعالیت‌های جمعی و ایجاد
زمینه‌های مساعد فکری در آنان از جمله
مسائلی است که مبنای واحدهای تعاونی، از
جمله تعاونیهای روستایی باید بر آن استقرار
یابد، زیرا بدون توجه به موارد فوق که موجب

بر آموزش قبل از خدمت، پس از اشتغال به کار در طول سالهای خدمت خود به منظور آگاهی از یافته‌های جدید علمی در زمینه‌هایی که ارتباط با اشتغال و نوع وظیفه آنها دارد، در سمینارها و کنفرانسها و یا دوره‌های کوتاه‌مدت به وسیله کارشناسان و مدیران مسئول سازمان و یا با همکاری مؤسسات عالی آموزش، تحت تعلیم قرار می‌گیرند. بدیهی است تعداد معدودی از کارکنان نیز از آموزشهایی در سطح بین‌المللی برخوردار می‌شوند. به این ترتیب همه ساله از طریق بورسهای اعطایی کشورهای خارجی و مؤسسات بین‌المللی تعاون، به خارج از کشور اعزام می‌شوند.

از سال ۱۳۶۴ به بعد، برنامه‌های جدید آموزشی برای کادر سازمان طرح ریزی شد که از عمده‌ترین آنها می‌توان آموزش غیرحضوری کادر صحرائی را نام برد. در این روش، کتابهای مختلفی در زمینه‌های شغلی و معارف اسلامی معرفی می‌شوند تا پس از مطالعه، در آزمون که در مراکز استانها برگزار می‌شود شرکت نمایند. نتیجه این گونه آزمونها در ترقی شخصی کارکنان مؤثر است.

آموزش روستاییان

هدف از اجرای برنامه آموزشی روستاییان، آموزش نحوه مدیریت در تعاونیهای روستایی، فعالیتهای اقتصادی و فنی و مقررات اداری، فروشنده‌گی، انبارداری، حسابداری و ... برای ارکان و کارکنان اختصاصی شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی است.

در طول مدت بیش از سی سال که از فعالیت تعاونیهای روستایی می‌گذرد، این شرکتها همواره متکی به کمکهای مالی و انسانی دولت بوده‌اند، به طوری که در اغلب موارد کارکنان سازمان تعاون روستایی حتی نوشتن دفاتر عادی حسابداری شرکتها و فروشگاههای مصرف روستایی را خود بر عهده داشته‌اند.

و کلیه امور مربوط به عملیات شرکت را اعم از حسابداری و دفترداری انجام می‌دهند. کادر صحرائی فقط نظارت و تکمیل آموزش نامبردگان را بر عهده دارد. در سال ۱۳۶۴، تعداد ۵۰۸ نفر از روستاییان به عنوان حسابدار تربیت و به استخدام شرکتهای تعاونی روستایی درآمده‌اند.

۲- آموزش حسابداری، دفترداری و تعاون به مدیران عامل و اعضای هیئت مدیره شرکتهای تعاونی روستایی، این برنامه از سالها پیش وجود داشته و به دلایل ذکر شده نتوانسته بودند آن طوری که مورد انتظار بوده انجام امور جاری تعاونیهای خود را بر عهده بگیرند. لذا با برنامه‌هایی که در دست اجراست و اقداماتی که برای انتخاب مدیران باصلاحیت و باسواد برای شرکتهای تعاونی روستایی به عمل آمده است، انتظار می‌رود با تربیت مدیران جدید و باسواد، هدفهای مورد نظر در شبکه تعاونیهای روستایی از نظر مدیریت آنها تحقق یابد.

۳- تقویت کادر اختصاصی اتحادیه‌های تعاون روستایی نیز یکی از برنامه‌های آموزشی است که با جذب و آموزش نیروهای

علت این امر در درجه اول بی‌سوادی اکثریت مدیران عامل، اعضای هیئت مدیره و فروشنده‌گان و در درجه دوم تغییر مداوم این گروه از گردانندگان تعاونیها از سمتهای خود بوده است. وجود ضعف، باعث وابستگی شرکتهای تعاونی به عوامل دولتی و عدم رشد کافی آنها در زمینه‌های اقتصادی می‌شود.

رشد فعالیتهای تعاونی در گرو رفع این نقیصه مهم است، به این لحاظ سازمان مرکزی تعاون روستایی برنامه‌های وسیعی را برای حل مشکلات مدیریت شرکتهای تعاونی با روستایی و واگذاری کلیه امور این گونه شرکتها به اداره کنندگان آنها که روستایی می‌باشند، آغاز نموده است که از آن جمله می‌توان برنامه‌های زیر را نام برد:

۱- طرح تربیت حسابدار برای شرکتهای تعاونی روستایی، این برنامه از ابتدای سال ۱۳۶۴ آغاز شده است و براساس این طرح، روستازادگانی که حداقل دارای مدرک پایان دوره راهنمایی بوده و خدمت سربازی را نیز انجام داده‌اند، پس از گزینش و شرکت در دوره آموزش چهار ماهه به طور شبانه‌روزی، به استخدام شرکتهای تعاونی روستایی درمی‌آیند

متعهد و تحصیل کرده به اتحادیه‌های تعاون روستایی در جهت بی‌نیازی آنها از نظر مدیریت و فعالیتهای اقتصادی و فنی به عوامل دولتی انجام می‌گیرد. به همین منظور در سال ۱۳۶۴ تعداد ۲۷ نفر لیسانسیه از طریق گزینش، انتخاب شدند که در سال ۱۳۶۵ برنامه آموزشی قبل از خدمت آنان اجرا و سپس به استخدام اتحادیه‌های تعاون روستایی درآمدند. (۶، ص ۲۴-۲۷)

مسائل و مشکلات شرکتهای تعاونی روستایی

معضلات و نارساییهای شرکتهای تعاونی روستایی از شرایط اقتصادی-اجتماعی جامعه، تفکیک ناپذیر است. مشکلاتی که بر کلیت جامعه سایه افکنده، در بعدی محدودتر، شرکتهای تعاونی روستایی و یا اصولاً سایر ارگانها و سازمانهای خدماتی به روستا را نیز دربرمی‌گیرد. با اینکه در قانون اساسی به بخش تعاونی اهمیت قابل ملاحظه‌ای داده شده و همچنین در برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی کشاورزی به عنوان محور توسعه در اولویت قرار گرفته است، با این حال به علت نداشتن الگوی مناسب، مدون و کاربردی رشد چندانی در تولیدات کشاورزی و توسعه روستایی نداشته‌ایم. سیل مهاجرتهای بی‌رویه روستا به شهر دلیلی است واضح بر وجود مشکلات اساسی و بنیادی در جامعه روستایی و اقتصاد کشاورزی.

با توجه به این مطالب، مسائل عدیده‌ای از جنبه‌های گوناگون مانع فعالیت شرکتهای تعاونی روستایی است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- کمبود سرمایه شرکتهای و اتحادیه‌ها برای برنامه‌های وسیعتر، خصوصاً در زمینه فعالیتهای بازرگانی محصولات کشاورزی و خدمات فنی، در این خصوص چون اقدامات لازم برای جلب سرمایه‌های کشاورزان به عمل آمده، لذا لازم است از سوی دولت نیز کمکهای مالی کافی و یا حداقل تسهیلات

پولی ارزان قیمت در اختیار شبکه قرار گیرد که بتواند اهداف تعاونیها را برآورده سازد.

۲- کمبود تأسیسات زیربنایی مانند انبار، سردخانه، کارخانه‌های بسته‌بندی، درجه‌بندی و تبدیل و کمبود اعتبار برای تأسیس و تأمین آنها، در صورتی که دولت اعتبار کافی در اختیار سازمان بگذارد، طرحهای موجود می‌تواند قابل اجرا باشد و تاحدودی کمبودها را جبران کند.

۳- تدارک ندیدن بموقع نهاده‌های کشاورزی مخصوصاً کود و سم که در این رابطه به دلیل حیاتی بودن موضوع، شرکت سهامی پخش کود باید اعتبارات ارزی کافی برای تأمین آنها در اختیار داشته باشد و به موقع نسبت به تأمین آنها اقدام نماید. لازم به تذکر است عدم تأمین به موقع نهاده‌ها باعث وارد آمدن لطمه اساسی به تولیدات کشاورزی خواهد بود.

۴- کمبود اعتبارات آموزشی سازمان که جبران ضعفهای آموزشی در شبکه را با کندی مواجه می‌نماید که در این زمینه دولت باید اعتبار کافی در نظر بگیرد.

۵- بی‌سوادی عمومی و یا آشنا نبودن به اصول و مبانی تعاون

۶- فقدان ارتباط و هماهنگی علمی لازم بین سازمان و مؤسسات آموزش و گاهی فقدان همکاری بین آنها

۷- فقدان هماهنگی کمک رسانی و خدمات سازمانهای مسئول در روستاها ناشی

از منفک نبودن وظایف و تداخل مسئولیتهای

۸- رقابت و مخالفت دلالان و سلف‌خرها و واسطه‌ها با تعاونیها بخصوص در روستاها

۹- کمبود کادر متخصص و آموزش دیده

بخش دوم: بهزیستی در روستا

تاریخچه بهزیستی در ایران

خدمات بهزیستی به گونه‌ای ساده طی قرن‌ها در جوامع و کشورهای مختلف در کنار

خدمات اجتماعی دیگر نظیر آموزش، درمان، حرفه‌آموزی و اشتغال از طریق نهادهای مذهبی، خانواده و بازار به گروههای محروم کودکان و خانواده‌های بی‌سرپرست، زنان بیوه و سالمندان، در راه ماندگان، آسیب دیدگان از حوادث طبیعی (سیل، زلزله، طوفان) و مصایب جنگی، گدایان و ولگردان، معلولین و جذامیان عرضه می‌شده است.

در ایران نیز همواره طیف وسیعی از خدمات مختلف اجتماعی توسط خانواده‌ها، افراد نیکوکار، روحانیت و مساجد ارائه می‌شده است و مؤسسات اجتماعی کوچک و بزرگی با تکیه بر نهاد وقف نه تنها در حوزه بهزیستی، بلکه در مؤسساتی از جمله مکتب‌خانه‌ها، مدارس، حوزه‌های علمیه، شفاخانه‌ها و مریض‌خانه‌ها، کاروانسراها و مسافرخانه‌ها طی قرون متمادی ساخته و دایر می‌شده است.

افزایش مراودات تجاری، سیاسی و فرهنگی طی قرون اخیر با همسایگان و دولتهای پیشرفته منجر به بروز تغییراتی در برخی از حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی شد. در حوزه بهزیستی اولین یتیم‌خانه، به سبک شبانه‌روزیهای مستقل در تهران و در محل انبارگندم سابق در دوران ناصرالدین شاه ایجاد شد. در سال ۱۳۰۴ باغچه‌بان اولین کلاس آموزش کروالها را در آذربایجان به نام باغچه اطفال دایر کرد و بعدها در سال ۱۳۱۱ مرکز مشابهی در تهران تأسیس نمود.

دولت ایران از طریق برخی هیئتهای مذهبی مسیحی خارجی و مراکز درمانی و حمایتی، به علت توسعه خطوط مواصلاتی و حمل و گسترش صنایع نساجی سبک و توسعه راه‌آهن دولتی که منجر به افزایش حوادث ناشی از کار و معلولیتها می‌شد، نسبت به تصویب و اجرای قوانین و مقررات فرعی خدمات درمانی و نیز تأمین اجتماعی و بهزیستی از اوایل دهه ۱۳۰۰ اقدام کرد و از سال ۱۳۰۰ به بعد، سازمانهای دولتی و غیردولتی برای حمایت از معلولین و ...

تأسیس شدند.

ایجاد پرورشگاهها و شیرخوارگاههای شهرداری تهران، اصفهان، مشهد، سبزوار و نیز مراکز مشابه مربوط به هلال احمر و مؤسسات خیریه غیردولتی و نیز کانونهای کارآموزی جهت حرفه‌آموزی در رشته‌های برق، لوله‌کشی و تراشکاری نمونه‌هایی از حرکت‌های بخش دولتی و غیردولتی است که در سالهای شهریور ۱۳۲۰ انجام شده است.

طی همین سالها، مؤسسات مختلفی برای حمایت از معلولین، نابینایان، ناشنوایان و نیز معلولین ذهنی و جسمی تشکیل شد که خدماتشان بیشتر جنبه رفاهی داشت.

از اواسط دهه ۱۳۴۰، رفته رفته سازمانها و مؤسسات و مراکز تخصصی جدیدی از جمله انجمن توانبخشی ایران، سازمان ملی رفاه، انجمن حمایت از کودکان و ... ایجاد شد. از سال ۱۳۲۷، آموزشگاه خدمات اجتماعی به تربیت مددکاران و در حقیقت به تربیت نیروی انسانی کارشناسی و مدیریت مؤسسات رفاه (بهبودی) می‌پرداخته است. ویژگی این مؤسسات رفاهی که تا آستانه انقلاب به تعداد ۱۴ سازمان و مؤسسه بالغ شد، به شرح زیر است:

- تمرکز خدمات در محدوده تهران و مراکز استانها و شهرهای بزرگ
- هر سازمان فقط در زمینه نیازهای یک نوع معلولیت یا محرومیت، خدمات ارائه می‌کرد.
- ضعف مدیریت و کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر
- شهری و غیرروستایی بودن خدمات
- فقدان هماهنگی بین سازمانهای مختلف خدمات اجتماعی در زمینه ارائه خدمات
- کمبود اطلاعات آماری در کلیه زمینه‌های مربوط به بهزیستی

قابل ذکر است که برای اولین بار در سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۵۵ و بار دوم در سال ۱۳۶۵، نسبت به آمارگیری از معلولین جسمی قابل رؤیت،

اقدام شد. (۳، ۲)

جایگاه بهزیستی در قانون

در سال ۱۳۴۵ دولت به منظور برنامه‌ریزی و سیاستگذاری و نیز جهت دادن به کوششهای بخش خصوصی و غیردولتی به تشکیل گروه برنامه‌ریزی تأمین اجتماعی اقدام کرد. در این سال برای اولین بار گروه برنامه‌ریزی تأمین اجتماعی تشکیل شد.

در سال ۱۳۴۷ فصل جدیدی به نام فصل تأمین و رفاه اجتماعی در قانون و برنامه چهارم کشور منظور و به تصویب رسید. هدف کلی

رفاه اجتماعی در برنامه عمرانی چهارم کشور عبارت بود از اینکه به تدریج کلیه فعالیتهای رفاهی (بهبودی) از جنبه خیریه و چاره‌جوییهای موقت مشکلات اجتماعی خارج شود و تحت نظارت دولت به صورت یک وظیفه عمومی و به شکل سازمان یافته و منطبق بر معیارهای عملی درآید.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در اولین گام، کلیه مؤسسات حمایتی و توان بخشی به صورت مؤسسات مستقل، تحت پوشش وزارت بهداری و بهزیستی قرار گرفتند و سپس با تصویب قانون اساسی، جایگاه

جدول شماره ۱: پراکنش اتحادیه‌های تعاونی روستایی تا پایان اسفندماه ۱۳۶۸ به تفکیک استان

ردیف	نام استان	وضعیت اتحادیه‌های شرکتهای تعاونی روستایی			میان ذخیره
		تعداد اتحادیه	تعداد شرکتهای عضو	تعداد اعضای شرکتهای عضو (هزار ریال)	
۱	آذربایجانشرقی	۱۲	۲۶۶	۲۲۶۱۹۹	۶۲۸۳۱۲۶۲۸
۲	آذربایجانغربی	۱۲	۱۲۷	۲۵۱۹۲۲	۱۰۶۰۲۹۸۹۲۵
۳	اصفهان	۱۳	۱۵۲	۲۲۱۰۳۶	۶۷۲۲۷۲۹۶۵
۴	ایلام	۲	۲۰	۲۲۲۲۴	۳۳۹۶۹۹۰
۵	باختران	۶	۱۹۹	۱۵۵۶۵۹	۵۵۵۲۷۰۲۲۵
۶	بوشهر	۴	۳۲	۶۵۶۸۰	۱۶۵۷۰۴۲۲۴
۷	تهران	۷	۶۶	۱۰۲۸۷۸	۵۲۸۵۱۵۵۱۲
۸	چهارمحال بختیاری	۳	۵۲	۷۱۷۶۹	۲۳۲۳۱۷۰۵۰
۹	خراسان	۱۸	۳۳۵	۴۴۷۲۴۸	۱۰۸۶۱۲۱۴۱۰
۱۰	خوزستان	۱۱	۱۸۷	۱۷۵۸۲۵	۵۵۲۶۹۰۳۳۵
۱۱	زنجان	۵	۱۷۱	۱۸۴۳۲۵	۳۲۵۲۱۷۰۶۲
۱۲	سمنان	۲	۴۱	۴۰۳۶۱	۱۷۹۲۸۵۵۰۰
۱۳	سیستان و بلوچستان	۷	۱۲۲	۲۴۱۷۵۶	۲۳۹۶۱۰۶۰۱
۱۴	فارس	۱۴	۱۸۴	۲۷۳۵۵۳	۷۳۵۲۷۹۹۷۹
۱۵	کردستان	۷	۱۱۲	۱۴۱۵۲۳	۲۱۸۴۱۷۷۳
۱۶	کرمان	۱۰	۱۲۹	۱۶۶۲۵۳	۶۱۳۵۵۷۵۹۲
۱۷	کهگیلویه و بویراحمد	۳	۲۵	۲۵۵۲۳	۲۵۲۷۳۸۳۳۹
۱۸	گرجان و دشت	۳	۶۲	۹۵۲۶۲	۲۳۱۴۳۵۹۱۲
۱۹	گیلان	۱۰	۱۶۳	۲۶۲۲۰۶	۱۲۸۰۷۱۷۳۶۶
۲۰	لرستان	۵	۱۵۱	۱۰۳۸۲۹	۱۹۹۳۶۵۲۶۵
۲۱	مازندران	۱۰	۱۷۵	۲۴۱۲۷۳	۱۰۲۸۰۰۸۳۸۲
۲۲	مرکزی (ازاک)	۶	۹۸	۱۲۲۷۲۳	۲۷۵۷۳۰۷۳۳
۲۳	هرمزگان	۴	۵۵	۷۱۴۹۸	۱۵۰۲۳۲۱۵۲
۲۴	مسلمان	۶	۱۳۷	۱۹۵۶۷۳	۳۷۸۷۵۲۶۷۳
۲۵	یزد	۴	۳۵	۷۰۶۲۱	۷۹۰۳۵۳۶۲
	جمع	۱۸۹	۳۱۰۵	۲۱۱۷۶۲۸	۱۱۷۴۱۷۸۹۹۷

ماخذ: وزارت کشاورزی، سازمان مرکزی تعاون روستایی، سالنامه ۱۳۶۸.

بهبودی در نظام جمهوری اسلامی ایران مشخص شد. در اصل ۲۱ قانون اساسی راجع به امور خانواده و تأمین اجتماعی و بهداشتی مردم چنین آمده است:

"دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام دهد:

۱- ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او

۲- حمایت مادران بویژه در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت از کودکان بی سرپرست

۳- ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده

۴- ایجاد بیمه خاص بیوه‌گان و زنان سالخورده و بی سرپرست

۵- اعطای قیمومیت فرزندان به مادران شایسته در صورت نبودن ولی شرعی."

همچنین در اصل ۲۹ قانون اساسی چنین آمده است:

"برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی سرپرستی، دراه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و مراقبتیهای پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی.

دولت مکلف است طبق قوانین، از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی

فوق را برای یکایک افراد کشور تأمین کند." (۴، ۳۷)

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تعریفی از دامنه شمول بخش تأمین اجتماعی و بهداشتی در برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۶۶-۱۳۶۲) ذکر شده که متن آن به این قرار است:

"بخش بهداشتی به مجموعه متشکلی از تدابیر، خدمات، فعالیتها و حمایت‌های غیربیمه‌ای اطلاق می‌شود که به منظور بسط رحمت الهی در جامعه و حفظ ارزشها و کرامات والای انسانی در جهت گسترش خدمات در جامعه صورت می‌پذیرد و افراد و خانواده‌های بی سرپرست و نیازمند، معلولین جسمی و ذهنی، آسیب دیدگان سوانح طبیعی و غیرطبیعی، ناسازگاران و منحرفان اجتماعی را دربرمی‌گیرد. در نهایت سیاست کلی بهداشتی کشور بر این اصل استوار است که سطوح زندگی و کیفیت زیست افراد جامعه هماهنگ با جریان توسعه و پیشرفتهای اجتماعی کشور ارتقا یابد و در این چارچوب، نظام تأمین اجتماعی اسلامی برای کلیه اقشار ملت برنامه‌ریزی و تحقق یابد." (۱)

بهبودی در روستا

با انتزاع خانه‌های فرهنگ روستایی از وزارت کشاورزی و عمران روستایی و الحاق آن به سازمان بهداشتی کشور در سال ۱۳۵۹ بر

جدول شماره ۲: فعالیتهای آموزشی سازمان مرکزی تعاون روستایی در سالهای بعد از انقلاب

نوع فعالیت	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۳	۱۳۶۴
آموزش ارکان اداری شرکتهای تعاون روستایی	۳۳۳	۲۲۴۸	۳۲۹۰	۲۷۵۶
آموزش فروشگاههای مصرف روستایی	۵۷	-	۱۰۶۱	۸۱۷
آموزش سمنی و بصری برای اعضای تعاونیها	۲۷۲	-	۷۴۶	۲۶۸۳
تربیت حسابدار برای تعاونیهای روستایی	-	-	-	۵۰۸
آموزش قبل از خدمت کارکنان سازمان	-	-	۱۰۹	۷۴
آموزش ضمن خدمت کارکنان سازمان	۱۱۸	۲۵	۲۴۸	۶۷۲
نمایش فیلمهای تعاونی آموزش	۲۳۵	۱۳۸۶	۹۶۹	۱۳۶۶

منبع پیشین، ص ۲۷

حسب مصوبه شورای انقلاب اسلامی ایران، ارائه خدمات بهداشتی به روستاییان، به سازمان بهداشتی محول شده است. در جهت اجرای وظیفه و حسن جریان آن، با تغییراتی بنیادین در اهداف و وظایف خانه‌های فرهنگ روستایی و ویژگی تنوع و تعدد خدمات بهداشتی، خانه فرهنگ روستایی به مجتمعهای خدمات بهداشتی روستایی تبدیل و از اوایل سال ۱۳۶۰ عملاً از طریق این شبکه همیشه در روستا خدمات بهداشتی به خانواده‌های روستایی عرضه می‌شود.

مجتمع خدمات بهداشتی روستایی واحدی است اجرایی که به منظور شناسایی، حمایت و آموزش محرومان و معلولین ساکن در روستاها و گسترش خدمات بهداشتی، در مناطق روستایی فعالیت می‌کند و اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- توسعه هر چه بیشتر خدمات بهداشتی در ابعاد مختلف

- پیشگیری از انحرافات اجتماعی جوانان و نوجوانان روستایی و پرورش جسمی و روحی آنان از طریق برنامه‌ریزی جهت گذراندن اوقات فراغت آنان

- گسترش برنامه پیشگیری از معلولیتها در سطح روستا

- شناسایی معلولین روستایی و انجام خدمات توان بخشی. (۳، ۱۴)

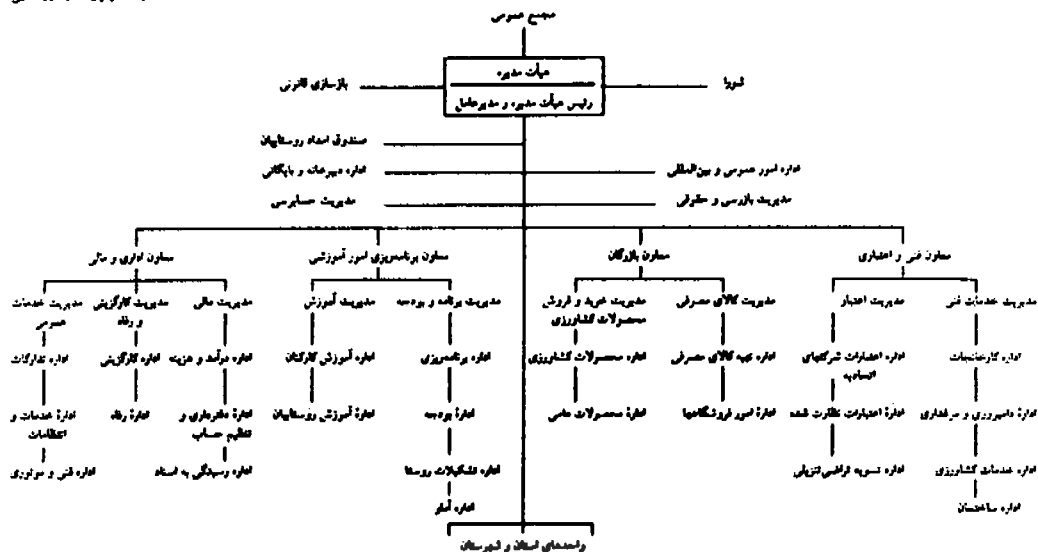
اهداف بهداشتی روستایی

سازمان بهداشتی کشور در اجرای سیاست دولت جمهوری اسلامی جهت توسعه روستاها با به کارگیری کلیه امکانات و نیروها، مجتمعهای روستایی را دایر کرده تا به اهداف زیر تحقق یخشد:

۱- توسعه هر چه بیشتر سطح حمایت در روستاها در ابعاد مختلف و ممکن و مفید

۲- کمک در جهت خودکفایی روستاها با ارائه خدمات لازم در روستاها

۳- ارائه راه‌حل مناسب جهت رفع مشکلات

روستا بر عهده دارند. (۵، ۶)

خدمات ارائه شده توسط مجتمعهای خدمات حمایتی روستایی در راستای اهداف و وظایف دفتر خدمات حمایت روستایی، پس از تشکیل مجتمعهای آیین نامه آن تصویب و به مورد اجرا گذاشته شد.

بر اساس این اهداف و وظایف، مجتمعهای مذکور فعالیتهای خاصی را جهت زندگی مردم روستا نشین عهده دار شده‌اند.

دفتر خدمات حمایتی روستایی جهت کسب اطلاع از نحوه فعالیت و اقدامات انجام شده به وسیله مجتمعهای، فرمهای را با عنوان "گزارش عملکرد سه ماهه مجتمعهای خدمات بهزیستی روستایی" تهیه و به استانها ارسال می‌دارد. بر اساس اطلاعات حاصله از فرمهای مذکور، در آخر سال ۱۳۶۹، ۸۸ مجتمع روستایی در ۱۵ استان کشور (که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است) که از این تعداد ۹۰ درصد فعال و ۱۰ درصد غیرفعال بوده‌اند. علل عمده غیرفعال بودن این مجتمعهای به طور عمده عبارت بوده‌اند از:

- مخروبه بودن ساختمان

موجود در زمینه فعالیت بهزیستی

- ۴- جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها و تشویق آنها به ماندن در روستاها به وسیله تأمین اجتماعی بالا (در قالب بهزیستی) و ایجاد زمینه‌های مناسب برای برنامه‌ریزی از پایین به بالا در زمینه خدمات بهزیستی (۲) وظایف مجتمعهای روستایی بر اساس آیین نامه مربوطه، در ابعاد حمایتی و خدمات اولیه توان‌بخشی در سطح روستاهای کشور است. لذا ارائه خدمات مددکاری به نیازمندان روستایی و به تبع آن توانمند نمودن خانواده‌های بی سرپرست و نیازمند به طرق زیر انجام می‌شود:
- تشکیل کلاسهای فنی و حرفه‌ای و صنایع دستی بومی و محلی بویژه برای زنان، دختران و بیسکاران فصلی روستاها که کمک قابل توجهی به اشتغال آنان می‌نماید.
- ایجاد کلاسهای مهد کودک و آمادگی برای سنین قبل از دبستان متناسب با فرهنگ روستا - کمک به تغذیه کودکان زیر سه سال و همچنین مادران باردار
- پیشگیری از آسیبهای اجتماعی و معلولیتها
- جمع‌آوری آمار و اطلاعات راجع به معلولین جسمی و ذهنی

۱- ایجاد زمینه‌های اشتغال برای معلولین جسمی و ذهنی

۲- شناسایی افرادی که دارای زمینه‌های انحرافی هستند مثل معتادین و متکدیان

۳- پرداخت کمک هزینه‌های موردی از قبیل تعمیر مسکن، خرید وسایل و لوازم ضروری زندگی

۴- پرداخت وام سرمایه‌ای

۵- پرداخت هزینه‌های درمانی

۶- تأمین کمک هزینه‌های تحصیلی و حمایت از بیماران دیالیزی

۷- تهیه و تحویل وسایل کمک توان‌بخشی علاوه بر خدمات فوق، این مجتمعهای خدمات جانبی دیگری از قبیل اجرای برنامه‌های آموزشی- فرهنگی و ورزشی برای جوانان و نوجوانان روستایی از طریق تشکیل کتابخانه‌ها، استفاده از وسایل سمعی و بصری، تشکیل تیمهای ورزشی و انجام مسابقات مربوط به آن، تشکیل جلسات بحث و گفتگو با مادران روستایی در زمینه تربیت فرزندان و مشکلات آنها، همچنین تشکیل جلسات با اعضای شوراهای بهزیستی روستایی، برگزاری جشنها، اعیاد، سوگواریها و سایر مناسبتهای مختلف را با مشارکت مردم

۸- ایجاد زمینهای اشتغال برای معلولین جسمی و ذهنی

۹- شناسایی افرادی که دارای زمینه‌های انحرافی هستند مثل معتادین و متکدیان

۱۰- پرداخت کمک هزینه‌های موردی از قبیل تعمیر مسکن، خرید وسایل و لوازم ضروری زندگی

۱۱- پرداخت وام سرمایه‌ای

۱۲- پرداخت هزینه‌های درمانی

۱۳- تأمین کمک هزینه‌های تحصیلی و حمایت از بیماران دیالیزی

۱۴- تهیه و تحویل وسایل کمک توان‌بخشی علاوه بر خدمات فوق، این مجتمعهای خدمات جانبی دیگری از قبیل اجرای برنامه‌های آموزشی- فرهنگی و ورزشی برای جوانان و نوجوانان روستایی از طریق تشکیل کتابخانه‌ها، استفاده از وسایل سمعی و بصری، تشکیل تیمهای ورزشی و انجام مسابقات مربوط به آن، تشکیل جلسات بحث و گفتگو با مادران روستایی در زمینه تربیت فرزندان و مشکلات آنها، همچنین تشکیل جلسات با اعضای شوراهای بهزیستی روستایی، برگزاری جشنها، اعیاد، سوگواریها و سایر مناسبتهای مختلف را با مشارکت مردم

- کمبود پرسنل و امکانات

- بروز جنگ تحمیلی و بمبارانهای هوایی

- تبدیل به مجتمعهای شهری

- تصرف ساختمانها توسط آموزش و پرورش

و یا سایر ارگانهای نظامی و انتظامی

خدمات و فعالیتهای ارائه شده توسط

مجتمعهای خدمات حمایتی روستایی در

استانهای مختلف کشور به قرار ذیل گزارش

شده است:

- قالیبافی

- حصیربافی

- گلیم بافی

- خیاطی و گلدوزی و گلسازی

- پارچه بافی

- گیوه بافی

- قلابدوزی و گوبلن

- جوراب بافی

- دستکش بافی

همچنین فعالیتهای مددکاری این مجتمعها

به قرار ذیل می باشد:

- مصاحبه و مشاوره

- توانبخشی

- پرداخت مستمری به خانواده های فقیر

- کمکهای سرمایه ای

- تهیه جهیزیه برای دختران روستایی

- کمک به بیماران و بالاختصاص بیماران دیالیزی

و تأمین هزینه های درمانی

- تهیه و تعمیر مسکن

در شرایط فعلی، خدمات حمایتی

روستایی از خدمات شهری جداست و هر

کدام بودجه خاص خود را دارند. بودجه

مختص خدمات حمایتی روستایی جزء

بودجه استان و شهرستان مربوطه در نظر

گرفته شده که به طور موردی به آنها

(مجتمعها) پرداخت می شود.

این نکته را نباید از نظر دور داشت که بر

حسب معمول، شرایط شهر، همیشه امکانات

بیشتر را به طرف خود جذب کرده است. البته

احتمال می رود که به زودی در طرح جدیدی،

قسمت حمایتی شهری و روستایی بهزیستی

با هم، با عنوان یک مدیریت خاص اداره شود

که هدف از آن نیز یکسان کردن شرایط

حمایتی شهری و روستایی است. با توجه به

مشکلات فعلی حمایتی روستایی و جهت

رفع آنها باید به موارد زیر توجه داشت و در آن

جهت اقدامات لازم را به عمل آورد:

- تأمین کادر پرسنلی مجتمعها و دادن

آموزشهای لازم به آنها جهت بالا بردن کیفیت

کارشان

- به کارگیری نیروی انسانی مرد جهت بهبود

در وضعیت مجتمعها و رفع مشکلات ناشی از

محدودیت فعالیت زنان در روستاهای کشور

- تهیه وسیله نقلیه جهت انجام سریعتر امور و

رسیدگی به امور روستاهای مجاور

- برنامه ریزی در سطح استان و شهرستان

جهت اداره مجتمعهای روستایی خود

- گسترش فضا و مکان مجتمعها و تدارک و

تجهیز امکانات لازم جهت آنها

- ایجاد ارتباط مداوم با نهادهای دولتی و

ارگانهایی که می توانند جهت انجام سریع و

مطلوب امور، همیاری به عمل آورند.

مجتمعهای روستایی خودکفا با توجه به

مشکلات فعلی در صورت رسیدگی می توانند

بازوی کمکی روستاها به حساب آیند.

- پرداخت کمک هزینه تحصیلی ماهیانه

- انجام فعالیتهایی در زمینه های مهد کودک و

برنامه هایی برای جوانان و نوجوانان که شامل

برنامه های ورزشی، آموزشهای عقیدتی و ...

می باشد.

خلاصه و نتیجه گیری

می توان گفت که دفتر خدمات حمایتی

روستایی وظیفه ارائه خدمات حمایتی،

توانبخشی و بازپروری را در مناطق روستایی

عهده دار می باشد و هر مجتمع فعالیتهایی را در

زمینه های مددکاری، آموزشهای فنی و

حرفه ای، مهد کودک و ... می تواند داشته

باشد. البته این قبیل مجتمعها با مسائل

فراوانی روبه رو هستند که به طور طبیعی

باعث افت و کاهش کیفیت کار آنها می شود.

از دیگر مشکلات این مجتمعها کمبود

پرسنل می باشد. بدین شرح که اکثریت کارکنان

این مجتمعها را زنان تشکیل می دهند و

فعالیت زنان در روستاها مشکلاتی را به همراه

دارد. نداشتن دیگر امکانات از قبیل وسیله

حمل و نقل، بی سوادگی کارکنان، کمبود پرسنل

کارآزموده در بخش آموزشهای حرفه ای،

کمبود وسایل کمک آموزشی، کمبود فضا و

مکان، فقدان برنامه ریزی صحیح و ... از جمله

معضلات و مشکلات این قبیل مجتمعها به

حساب می آید.

منابع مورد استفاده

۱- سازمان بهزیستی، گزارش خلاصه

وضعیت اقتصادی بخش تأمین اجتماعی

و بهزیستی سازمان برنامه و بودجه، مدیریت

بهداشت و درمان، مهر ماه ۱۳۶۵.

۲- سازمان بهزیستی، روابط عمومی و ارشاد،

۱۳۶۲.

۳- سازمان بهزیستی، معاونت طرح و برنامه،

نشریه سالیانه شماره ۶، ۱۳۶۷.

۴- سازمان بهزیستی، نامه بهزیستی، روابط

عمومی، شماره ۴، ۱۳۶۹.

۵- سازمان بهزیستی، نامه بهزیستی، روابط

عمومی، شماره ۵، ۱۳۷۰.

۶- کشوری، بهمن، سازمان مرکزی تعاون

روستایی، "سیمای تعاون"، اردیبهشت ۱۳۶۵.

۷- وزارت کشاورزی، تاریخچه شرکتهای

تعاونی مصرف در ایران، ۱۳۶۵.

۸- وزارت کشاورزی، سازمان مرکزی تعاون

روستایی، سالنامه آماری ۱۳۶۸.